

15 årene. Det var også tradisjon med ettårs-, treårs- og femårsplaner for *hålsøvården* i landstinget i motsetning til en mer ad hoc-planlegging av det norske helsevesen. Langtidsplanleggingen gjorde livet enklere for en *klinikkchef* i Sverige på 1980-tallet enn for en avdelingsjef i Norge 20 år senere. Teamfølelsen var stor i Sverige. Det var påfallende å komme tilbake til en uttalt profesjonsstrid i Norge blant ulike grupper helsepersonell. Ikke rart at prosjekt *Pasienten først* måtte komme for å flytte fokus.

Norge med svenska ögon

Tjugo år senere svängde situationen. Nedskärningar i svensk sjukvård, parallellt med expansion i Norge gjorde nu att strömmen av läkare och sjuksköterskor gick västerut. Att Norge var och är ett populärt land att arbeta i framgår till exempel i en undersökning som gjordes av svenska Läkarförbundet 1998. Vid det tillfället fanns det över 500 svenska läkare som arbetade i Norge, och huvudskälen till att man sökt sig dit var enligt undersökningen i första hand arbetsmiljön och i andra hand bättre lön och arbetstid. Ungefär hälften av de svenska läkarna var färdiga specialister och över 80 % var män, vilket är betydligt mer än genomsnittet bland svenska läkare. Läkare från Värmland, Västkusten och Stockholm var överrepresenterade, och distriktsläkare, psykiater och barnläkare var de största grupperna av specialutbildade läkare som tagit steget över till Norge.

Att som svensk arbeta i Norge har varit synnerligen positivt. Mottagandet präglades av en nyfiken vänlighet. Jag har uppfattat att man ser på oss och på vår utbildning med viss respekt, och varmt välkomnar oss som medarbetare. Låt oss titta närmare på de huvudskäl som ledde till att svenska läkare sökte sig till Norge under 1990-talet, alltså miljön, lönen och arbetstiden.

Arbetsmiljön

Finns det några olikheter vad gäller arbetsmiljön? Möts man av några svårigheter som svensk läkare i Norge? Jo, som svensk kan man ibland bli litet otålig över den – med förlov sagt – egendomliga norska dokumentations- och arkiveringskulturen, och interesse av att systematiskt hålla ordning på papper. Att det ibland var omöjligt att få tag i journaler och provsvar är förvisso ingenting som är okänt i Sverige, men det var betydligt mer ofta som viss dokumentation eller provsvar bara «ikke var å finne». När den något bekymrade doktorn i mild ton, uttryckte sin häpnad över detta kunde han få uppmeningen att: «Slapp av gutt – du er i Norge nå!» Den saknade dokumentationen skulle säkert komma fram vid något tillfälle, kanske då man minst anade det, och det skulle då också säkert visa sig att det inte var av något värde i alla fall. När man ändå gentemot *kontordamen* framhärdate

Figur 1 Ordenshuset på stora torget i Karlstad där forhandlingarna om unionsoppløsningen hölls sommaren 1905. Foto Carl Lindgren

i att ödmjukt be om en ny genomletning av arkiv, expeditioner, hyllor, lådor och papperskorgar, fick den ombedda stundom något bistert i uppsynen och påpekte – om än i förtäckta ordalag – att detta ovälkomna påpekande minde henne om en fantasi-löshet och som framförallt präglades av en europeisk nation söder om de nordiska länderna.

Avdelningsarbetet präglades tillika av en lätt egendomlig blandning av jämställdhet och auktoritet. En ann var så god som en ann, men det skulle vara *overlegevisit* vissa dagar, och *overlegenotat* i journalen med jämna intervall. Hade man försummat detta, blev det alltid med skärpa påpekat av avdelningens *assistenlege*: «Det går ikke an på denne måten!»

Journaldikteringen var inte helt komplikationsfri. Efter några år tyckte jag att jag behärskade norskan utan minsta problem, men blev snabbt återförd till verkligheten av den bekymrade *kontordamen*, som inte utan en viss skärpa i tonen bad mig att: «Nå må du snakke svensk, så vi skjønner hva du sier!».

I Norge är man duktig på att roa sig och glädjas tillsammans på arbetsplatsen på ett sätt som jag inte upplevt i samma omfattning i Sverige. Man tar alla tillfällen i akt att ordna fester. Den utvalda festkommittén, i vilken jag ofta erbjöds att delta, startade tidigt sin planläggning och arbetade oförtrutet med ambitiösa förberedelser – även dessa förberedelser får oftast formen av repetition inför festen vad gäller mat och dryck. På festerna hölls såväl högstämda som lagom ironiska tal om medarbetare (svenskar var ett särskilt populärt tema), det

sjöngs visor, framfördes uppträdanden och sjöngs allsång långt in på småtimmarna. Det var *lutefisklag*, *julebord*, *vårfest*, *sommerfest* och olika utflykter och tävlingar.

Varje fredag var det *felleslunsj*. Denna ritual startas tidigt fredag förmiddag med att någon från avdelningen går till närmsta *Rimi* eller *Rema* för att panta alla veckans tomma Coca-cola-flaskor (Coca-cola förefaller ha vunnit det norska folkets hjärta på ett helt annat sätt än i Sverige). Antalet returflaskor brukar räcka till att köpa in bröd (det goda norska brödet), *rekesalat*, ost, *skinke*, salami och annan *spekemat*, och naturligtvis *peanøtter* att strössla över glassen. *Felleslunsjen* utgör ett välkommet avbrott i den dagliga lunchen i form av två brödsvisor, en med gulost och en med brunost. Som kompensering för denna frugala kost håller sig varje avdelningen med ett våffeljärn som mer eller mindre kontinuerligt laddas med våffelsmet. Dessutom förefaller patienterna gärna vilja uttrycka sin tacksamhet över sjukvården och kommer oftast generöst lastade med *boller* eller *bløtkake* i samband med utskrivningen. Man behöver således aldrig varar hungrig även om dieten efter några år kan te sig litet enahanda.

Lönen

Vad gäller lönen, går det inte att förneka att inkomsten var betydligt bättre i Norge jämfört med den i Sverige för samma arbetsuppgifter. Grundlönen var inte hög men extraarbete, jourer och särskilt jourer med kort varsel vid sjukdom resulterade i en ordentlig löneökning. Särskilt välkommet och överraskande var att på löneutbetalnin-

Figur 2 Fredsmonumentet framför Karlstads rådhus med inskriptionen: «Fredsmonument rest av Värmlänningar 1955 femtio år efter svensk-norska unionens fredliga oppløsning. Fejd främjar folkhat – fred främjar folkförståelse.» Foto Carl Lindgren

garna i juli och december bara drogs halv skatt för att man skulle få tillfälle att verkligen kunna förlusta sig under sommarmestern respektive julhelgen. Dessutom erbjöds det, i alla fall i Oslo, betydligt fler tillfällen till extrainkomster inom såväl den privata som kommunala sjukvården. Det fanns möjlighet att anmäla sig till ett system med jourläkare som gjorde hembesök, vilket var både trevligt och välbetalt. En annan möjlighet var att vara handledare åt studenterna som gick pediatrikkursen genom att ta med dem på hembesök till sjuka barn, och låta studenterna få se barnen i sin hemmiljö och göra undersökningar och bedömningar. Ett utmärkt exempel på hur studenterna kan få en fördjupad kunskap om barnsjukdomar och se barnet i sin naturliga miljö. I tillägg till detta fanns även flera

kvällsöppna akutmottagningar för barn som drevs i privat och/eller subventionerad form.

Till följd av dessa olika former av primärvård blev trycket på akutmottagningarna lägre och merparten av de barn som sökte akut kom som regel på remiss efter någon bedömning i öppenvården. Dessa barn kom således oftast med uppmaning till primärjouren på sjukhuset om inläggning snarare än om en bedömning huruvida inläggning var motiverad. Skatteförmånerna var också tämligen generösa. Som svensk gästarbetare var man berättigad till ett *standardfradrag* på 15% av bruttoinkomsten under de första tre åren, vilket skulle kompensera för allmänna merkostnader. Tillsammans med ett *minstefradrag*, vilket motsvarar det svenska grundavdraget,

innebar detta att den totala skattesatsen blev ca. 35%. Å andra sidan tillhör Oslo en av världens dyraste städer att bo i, så även om lönen var högre än i Sverige så jämnades det ut av de högre levnadsomkostnaderna.

Arbetstiden

En nyhet för mig var att arbetstiden var reglerad i en så kallad *turnus*, som var mer formaliserad än det svenska jourssystemet. Man kunde således direkt få en överblick över hur jourpassen var fördelade under året, och vilka veckor som man var ledig i form av *avspasering* vilket motsvarar vår jourkompensation. De lediga veckorna återkom således med en regelbundenhet som var beroende av antalet tjänster och i vilken form juren eller beredskapen utfördes. Detta innebar att det fanns mindre utrymme för ledighet enligt vad som passade individen, men å andra sidan en god framförhållning. Dessutom fanns alltid möjlighet att byta vecka med någon kollega om båda parter var överens om detta.

Möjlighet till ledighet för kurser och möten upplevde jag också alltid som generösa. Arbetsspassens längd är anpassad efter *barnehagens* öppettider, vilket innebär att nattjuren kommer vid pass 14.30. Var man inte *vakt*, kunde man således vanligtvis gå hem nöjd och glad i rimlig tid. Med magen fylld med våfflor kunde man därefter ta fram skidorna och ta *trikken* upp till *Marka* för några timmars rekreation efter arbetsdagen.

Låt oss således konstatera och vara tack-samma över att det är betydligt mer som förenar oss vad gäller struktur, medicinsk kultur och sjukdomspanorama än som skiljer oss åt. De små variationer och egenheter som förekommer är mer uttryck för nationella särdrag än olikheter i sjukvårdsorganisation och arbetssätt.

Oppgitte interessekonflikter: Forfatterne har arbeidet sammen som barneleger på barneavdelingene ved Centralsjukhuset i Karlstad, Aker og Ullevåls universitetssykehus i Oslo.